Deochiul antisemit

H.-R. PATAPIEVICI

Am început să scriu acest articol de mai multe ori. De fiecare dată m-am întors din drum, simţind că nu e bine, că nu spun cum trebuie ce spun, că vorbele mele lasă să se înţeleagă în spatele lor lucruri interpretabile, care ar putea întoarce împotriva mea tot ce scrisesem. Tot timpul m-am simţit supravegheat, chestionat şi pus în discuţie de o instanţă străină, ostilă şi bănuitoare. O instanţă care îmi refuza buna-credinţă, care practica o hermeneutică a suspiciunii metodice. Era o instanţă de care nu reuşeam să fac abstracţie şi care mă împiedica să fiu eu însumi, în mod spontan, direct, aşa cum sînt de fiecare dată cînd scriu ceva. Descopeream, încercînd să scriu despre antisemitism, că eu, eul meu cel mai profund, cel care scrie lumea descriindu-se pe sine - nu mai era singur. Mă regăseam nu doar dedublat în forul meu interior (ceea ce, probabil, este pînă la un punct normal pentru orice scriitor), ci şi dublat de o insuportabilă privire inhibitoare. Mă simţeam judecat, catalogat, clasat, fixat în insectarul care conţine toate speciile de oameni care nu sînt evrei şi care cutează să se raporteze la evrei într-un fel neevreiesc. Centrul meu nu se mai afla în mine însumi, ci în acea instanţă de care păream a fi dependent, orice aş fi spus în chestiunea antisemitismului. Oricum m-aş fi sucit, mă simţeam alungat din cercul bunei situări faţă de "problemă". Eram... afară. Şi nu oriunde afară: ci în acel "afară" din care nu poţi reveni înăuntru nici printr-o opţiune personală, nici printr-o declaraţie publică, nici printr-un act de autodefinire liberă. Mă "născusem", aşa-zicînd, în afară, datorită felului în care mă situa în afară acea instanţă la cheremul căreia mă simţeam, orice aş fi gîndit şi spus despre evrei şi antisemitism. Ce putea fi, deci, această misterioasă instanţă inhibitoare, castratoare, judecătoare? - o instanţă care mă împiedica să fiu eu însumi, care îmi confecţiona, împotriva intenţiilor şi dorinţelor mele, o identitate precară, nesigură, impusă, aflată în permanenţă la bunul ori răul plac al acelei priviri din afară. Ce eram eu, în libertatea mea, părea a fi hotărît din afară. Din acest motiv nu puteam scrie şi, datorită împotrivirii mele de a accepta acest stigmat al alungării, reveneam mereu asupra încercărilor de a scrie ceva - neizbutind, de fiecare dată.

Ce mă împiedica, deci, să scriu simplu, spontan, despre antisemitism? În mod sigur, nu conştiinţa mea bună. În această privinţă, cum se spunea pe vremuri despre unele femei, aveam deja un trecut. Imediat după apariţia volumului meu *Politice* (1996), am fost denunţat de naţionalişti, în ţară, pentru textele îndreptate împotriva vulgatei naţionale, şi de activiştii corectitudinii politice, în afara ţării, pentru textele îndreptate împotriva noii poliţii a gîndirii, pe care am botezat-o "comunism american".

După *Omul recent* (2001), reacţia adepţilor acestei noi poliţii a gîndirii care este corectitudinea politică a devenit, în paginile *Observatorului cultural*, isterică. Am fost denunţat că sînt tot ce nu sînt şi mi s-au făcut toate procesele de intenţie posibile. Unul dintre delatorii mei, care, pentru a sugera că sînt antisemit a construit un citat fictiv, a recunoscut că o importantă ambasadă occidentală a cerut cu îngrijorare referinţe despre mine. Mi s-a construit un dosar. Spusele mele au fost (poate mai sînt...) monitorizate. Cu ce am greşit? Dar cu ce a greşit Gabriel Liiceanu, care a fost bănuit de antisemitism pentru o declaraţie de solidaritate simbolică, făcută suferinţelor lui Mihail Sebastian la Templul Coral? Scandalul a aprins ziarele româneşti şi a trecut repejor graniţele ţării. Activiştii s-au mobilizat.

Internetul s-a pus în mişcare, cărînd peste tot mesajele de supraveghere şi condamnare. Din om normal, peste noapte, Liiceanu a devenit un caz, un monstru de insensibilitate, un neruşinat - un antisemit. Au apărut articole pro şi contra. Dar stigmatul a fost agăţat. Asemeni unei noi stele galbene la rever, stigmatul de antisemitism a rămas să murdărească chipul public al unui om care numai antisemit nu e. La fel s-a întîmplat cu Dorin Tudoran şi cu Nicolae Manolescu. Libertatea de a profesa opinii diferite ori de a greşi cu bună-credinţă a fost cenzurată. Ei i s-a opus o nouă idee despre decenţa publică: vigilenţa ameninţătoare a celor care păzesc ortodoxia raportării la temele care au atingere cu evreii.

Pe vremuri, antisemit era cel care manifesta repulsie faţă de oamenii-evrei, cel care adera la o politică de discriminare faţă de etnicii evrei, cel despre care se putea dovedi că profesează teorii antisemite. Acum, antisemit este cine decretează că este antisemit, anti-antisemiţii recunoscuţi pe plan internaţional. Pe vremuri, antisemitismul era reperat după cîteva trăsături obiective, între care aderenţa la o politică a instigării, refuzul de a respecta drepturile omului, acceptarea măsurilor de discriminare şi voinţa de a limita libertăţile politice, economice şi sociale ale evreilor. Antisemitismul se trăda prin manifestarea anumitor trăsături lipsite de echivoc: agresivitate, discriminare, ură, repulsie, violenţă. Astăzi, antisemitismul a devenit un stigmat întrebuinţat după plac, de oameni care şi-au făcut o meserie din combaterea antisemitismului prin inventarea lui. În cazurile nedrepte, la care mă refer, situaţia definirii antisemitului a ajuns să fie simetrică definirii evreului, pe vremuri: "Cine este evreu, eu decid", spunea Karl Lüger, primarul antisemit al Vienei, la sfîrşitul secolului al XIX-lea; "Cine este antisemit, noi decidem", par a spune azi anti-antisemiţii de invenţie. A devenit riscant să nu adopţi public despre chestiunile referitoare la evrei exact opiniile considerate ortodoxe de aceşti oameni. Dacă te supui public vulgatei şi gîndeşti în termenii ei, eşti în regulă. Dacă evoluezi alături de ea, eşti denunţat ca antisemit. Puterea acestui denunţ

este teribilă, pentru că nimic mai îngrozitor nu i s-a întîmplat unei etnii ca actele care au decurs, în secolul al XX-lea, din instrumentarea totalitară a antisemitismului. Prin urmare, vigilenţa faţă de antisemitism este normală şi chiar salutară - căci a lupta împotriva antisemitismului revine la a apăra drepturile omului. În plus, prin conştientizarea atrocităţii exterminării evreilor, toţi oamenii etic-normali au căpătat o conştiinţă difuză a vinovăţiei. Dar, cum se întîmplă de fiecare dată cînd chestiunile de morală intră pe mîna activiştilor, această conştiinţă difuză a vinovăţiei a fost exploatată ca fiind, în chip propriu, o refulată culpă a exterminării. Din cel mai nenorocit statut, prin stigma antisemitismului, a fi evreu a devenit un certificat de imunitate, în viziunea făcătorilor de antisemiţi. Dintr-un dialog între oameni egali, între evrei şi neevrei s-a instaurat, treptat, prin vina făcătorilor de antisemiţi, o inegalitate difuză. Primii pot trata orice subiect fără menajamente. Ultimii, nu. Ca neevreu, într-o lume în care păcatul antisemitismului este într-adevăr ofensa cea mai oribilă adusă ideii de om, dar în care acuza de antisemitism a devenit şi o modalitate de a-i stigmatiza pe cei care nu sînt deloc antisemiţi, cum aş putea scrie despre antisemitism într-un mod liber? Aş fi dorit s-o fac, dar, din păcate, nu sînt evreu.